

Haastatteluita – Intervjuer

”Maantieteilijöillä olisi paljon annettavaa tulevaisuudelle” – Haastattelussa professori Rhys Jones

Pöydän toisella puolella istuu hyväntuulinen kauluspaitaan ja pikkutakkiin pukeutunut maantieteilijä. Hän on pitänyt muutamana tuntia aiemmin kutsuluennon Maantieteen päivillä otsikolla ”Governing the future and the search for spatial justice” (vapaasti suomennettuna ”Tulevaisuuden hallinta ja alueellisen oikeudenmukaisuuden etsiminen”). Istumme Helsingin yliopiston päärakennuksen kahvilassa, jossa meitä ympäröi rauhallinen puheensorina. Rhys Jones, Aberystwythin yliopiston maanja geotieteen laitoksen professori, sijoittaa internet-sivullaan tutkimuksensa poliittisen, historiallisen, ja kulttuurisen maantieteen risteykseen. Laveudesta huolimatta määritelmä antaa varsin hyvän kuvan Jonesin tutkimusprofiilista. Mutta millainen henkilö tuon profiilin takaa löytyy, ja mitä hän oikeastaan ajattelee maantieteen tulevaisuudesta?

Aberystwythin yliopiston professori Rhys Jones vieraili Helsingissä Maantieteen päivien kutsuvierasluenoitsijana. (Kuva: Meri Norola, 10/18)

Miten esittelisit itsesi?

Olen maantieteilijä – ihmismaantieteilijä, mutta myös maantieteilijä. Olen walesilainen ja koen, että tämä tausta on ohjannut omien tutkimusaiheiden ja kiinnostusten valikoitumista. Tavallaan walesilaisuus antaa minulle kaksi näkökulmaa. Ensimmäinen liittyy siihen, että kuulun niin sanotusti sisäpiiriin, koska tulen angloamerikkalaisesta kulttuuripiiristä ja olen käytännössä englanninkielinen. Toisaalta walesilaisuus tarjoaa näkökulman tämän maailmankuvan reunalta – oma kieli ja perinteet antavat jonkinlaisen käsityksen myös siitä, minkälaista on olla piirin ulkopuolella. Eli tavallaan olen kahdessa leirissä – kuulun ”sisäpiiriin”, mutten kuitenkaan täysin.

Tieteellinen urasi alkaa olla mittava. Julkaisuluettelostasi löytyy niin artikkeleita kuin monografiotakin valtion, territorion, yhteiskunnan ja identiteetin moninaisista suhteista. Lisäksi olet ollut laatimassa julkishallinnon käytäntöjä käsitteleviä raportteja ja arviointeja. Olet myös ilmeisen pidetty opettaja; sinulle on muun muassa myönnetty Aberystwyth University Award for Teaching Excellence -palkinto vuonna 2005. Mikä on ollut urasi sykähdyttävin hetki?

No näitä tulee varmaan monissa muodoissa. Opiskelijoiden valmistuminen on yksi asia, joka sykähdyttää joka kerta. Erityisesti niiden kohdalla, joilla on ollut opiskeluaikana vaikeuksia, mutta jotka ovat onnistuneet voittamaan ne. Tietysti iloitsen myös heistä, jotka ovat kehittyneet ja suoriutuneet erinomaisesti.

Muita huippuhetkiä tulee vastaan, kun oma artikkeli hyväksytään hyvään joullehtiin tai kun oma kirja saapuu painosta. Niinä hetkinä kokee henkilökohtaista onnistumista, mutta myös iloa jonkin laajemman yhteisön puolesta, koska olemme aina osa jotain kollektiivia ja osastoa ja yliopistoa. Sekin tuottaa hyvää mieltä, kun oma tutkimusryhmä tai oma yliopisto saa tunnustusta, mutta merkittävimpiä hetkiä ovat ne, joissa näkee oman työnsä hedelmät: joko suoraan, kuten julkaisuissa, tai epäsuoraan esimerkiksi sen tuen kautta, jota on voinut tarjota valmistuvalle opiskelijalle.

Yhteisöä on hyvä korostaa, sillä akateeminen maailma on vaarassa individualisoitua liikaa. On puhuttu myös akateemisen maailman uusliberalisaatiosta kilpailun kiristyessä. Kaikkihan me kilpailemme apurahoista ja muista, mutta haluaisin uskoa, että tieteen tekeminen on edelleen yhteinen ponnistus. Siksi voin nauttia myös muiden menestyksestä. Toivoakseni on vain harvoja paikkoja, joista yhteishenki on kadonnut totaalaisesti.

Haastattelu keskeytyy hetkeksi kun kahvilaan saapunut henkilö tulee pöytämme ääreen esittäytymään ja kiittämään Jonesia luennosta. Rhys kuuntelee kiinnostuneena ja kommentoi mielenkiinnolla, kun vieras kertoo tutkimusaiheistaan ja nostaa esille joitakin mieleen jääneitä huomioita luennosta. Lyhyen keskustelun jälkeen ohikulkija jatkaa matkaa. Rhys naurahtaa ja sanoo pilke silmäkulmassa: ”Inspiroiva puheenvuoro! Saitihan tuon kommentin nauhalle?” Vitsailusta huolimatta Rhys on vaikuttaa olevan vilpittömän hyvillään saamastaan kiitoksesta.

Käsitinkö oikein, että yhteistyö ja yhteisöllisyys maantieteenalalla on mielestäsi edelleen tärkeää?

Ehkä olen naiivi, sillä jatkuvaa kilpailua ei pääse pakoon. Eikä tutkimusyhteistyötahoja pohtiessaankaan voi väittää välttävänsä siltä ajatukselta, että kumppaneiksi haetaan nimenomaan niitä henkilöitä, joiden avulla saadaan rakennettua ryhmästä ”enemmän kuin osiensa summa” ja parannetaan rahoitusmahdollisuuksia. Mutta kun pääsee professoritasolle, tuntuu että paine ja tunne muiden kanssa kilpailemisesta helpottavat hieman. Ehkä paine on suurempi post doc- tai väitöskirjatasolla, kun tutkijoiden pitää jatkuvasti luoda mainetta ja nimeä itselleen. Tämä on kuitenkin kaikkien akateemisessa maailmassa työskentelevien ihmisten väistämättä kokema ristiriita: joudut jatkuvasti miettimään omaa menestymistäsi yksilönä, mutta samalla olet osa laajempaa verkostoa, johon kuuluminen tuo mukanaan hyötyjä ja vastuita.

Yhteistyöhankkeissa on toki omat edut – on avartavaa nähdä erilaisia näkökulmia. Maantieteen luonnehan on avoin, vaikka jotkut moittivat maantiedettä ilmiöiden moninaisuutta laiminlyöväksi alaksi. Laaja-alaisuudestaan johtuen maantieteen täytyy olla avoin erilaisille näkökulmille, niin muilta tieteenaloilta tuleville näkemyksille kuin eri kansallisissa konteksteissa työskentelevien maantieteilijöiden näkemyksillekin. On itsessään kallisarvoista, että hankkeissa oppii uusia tutkimuksen tekemisen tapoja, joita voi lopulta itsekin soveltaa. Tässä mielessä yhteistyöhankkeissa ei ole kyse yhteisestä tai yksilöllisestä hyödystä vaan hankkeet tuottavat hyötyjä molempiin suuntiin.

Rhys siirtää puheen Britannian eroon Euroopan unionista, Brexitin, ja nostaa esiin siihen liittyvän huolen eurooppalaisten kanssa tehtävän yhteistyön ja tutkimushankkeiden tulevaisuudesta. Samalla hän pohtii oman identiteettinsä rakentumista. Vaikka hän kuuluu angloamerikkalaiseen kulttuuripiiriin, hän samastuu helposti myös tutkimukseen sen ulkopuolella, ja on siksi kiinnostunut rakentamaan yhteistyötä muiden eurooppalaisten tutkijoiden kanssa. Tästä keskustelu päättyy AAG:n (The American Association of Geographers) vuosittaiseen konferenssiin, jota monet pitävät merkittävimpänä maantieteen konferenssina.

Pysähdyn välillä miettimään AAG:n suuren konferenssin hyötyä: mitä teen täällä ja mitä saan tästä irti. Konferenssin suuresta mittakaavasta huolimatta joitain näkökulmia käsitellään hyvin rajallisesti. Olen esimerkiksi tutkinut kielten maantiedettä (*geography of language*), mutta tämä aihe ei herätä AAG:ssä merkittävää kiinnostusta. Se varmasti johtuu osittain siitä, että angloamerikkalaisessa kulttuurissa ei tarvitse ajatella asiaa, koska sen piirissä kaikki puhuvat samaa kieltä – englantia.

Esimerkiksi *Social Geography* -lehti on kuitenkin yrittänyt nostaa esiin näkökulmaa siitä, miten puhumamme kieli vaikuttaa maailmankuvaamme sekä siihen, miten lähestymme asioita tutkimuksessa ja rakennamme koko tieteenalaa erilaisissa kielikonteksteissa. Tuntuu kuitenkin, ettei tähän näkökulmaan suhtauduta kovin vakavasti angloamerikkalaisessa yhteydessä. Muualta Euroopasta löytyy enemmän mielenkiintoa ja ymmärrystä tällaisiin aiheisiin. Siksi pidän tärkeänä yhteistyötä myös englanninkielisen yhteisön ulkopuolella olevien tutkijoiden kanssa.

Tänä vuonna Maantieteen päivien aiheena on tulevaisuuden maantiede ja puhuit aiheesta myös luennossasi. Esitit muun muassa ajatuksen siitä, että erilaisiin uhkakuviin, kuten ilmastonmuutoksen vaikutusten torjumiseen ja terroristihyökkäyksiin varautumisen sijaan maantieteilijöiden tulisi rakentaa toiveikkaita tulevaisuusskenaarioita sen pohjalta, minkälaista tulevaisuutta haluamme tavoitella. Pidätkö tällaista suunnautumista tärkeimpänä tieteenalan tulevaisuuden kannalta?

Puhuin pikemminkin maantieteen roolista tulevaisuuden ymmärtämisessä kuin tulevaisuuden maantieteestä. Kukapa tietää minne tieteenalamme on menossa! Mutta sitä, miten maantiede ja maantieteilijät voisivat pyrkiä ymmärtämään tulevaisuutta, on mielenkiintoista tarkastella enemmän. Tulevaisuuden tutkimuksella on toki perinteitä tieteenalal-

lamme, mutta nykyajassa on mielestäni jotain laadullisesti erilaista.

On muutamia vakiintuneita tapoja tarkastella tulevaisuutta ja esimerkiksi sitä, miten tulevaisuutta voi hallinnoida (*governing the future*). Minua kiinnostaa perinteisten uhkakuvien ja niihin varautumisen sijaan ”toiveikkaan huomisen” näkökulma, eli ennemminkin haluan tarkastella sitä, minkälaisen tulevaisuuden haluamme rakentaa. Näen sen myös mielenkiintoisena uutena avauksena maantieteen tutkimuskentässä, ja menen jopa niin pitkälle, että väitän tämän ajattelun puutteen olevan ongelma tieteenalallamme. Nykyaikaisina maantieteilijöinä haluamme ajatella, että maantieteen eteos ulottuu maailman ilmiöiden tutkimisesta myös pyrkimykseen vaikuttaa maailmaan. Yritämme ymmärtää ne haasteet, joita maailma kohtaa, ja samalla haluamme käyttää tätä tietoa löytääksemme ratkaisuja ongelmiin ja parantaa asioita. Tämä eteos on hyvin linjassa tulevaisuuden hallinnoinnin ja siihen liittyvien oikeudenmukaisuuden kysymysten kanssa.

Esimerkiksi Walesissa on laadittu tulevaisuussuunnitelma (*Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015*, <[futuregenerations.wales/about-us/future-generations-act](#)>), jossa on asetettu tavoitteita vuodelle 2050. Tässä pitkän tähtäimen näkökulmassa on jotain mielenkiintoista. Puhuessamme tulevaisuuden riskeistä varaudumme jatkuvasti johonkin lähitulevaisuuden uhkaan, mutta pidemmällä aikatahtaimella pääsemme kiinni progressiivisiin tavoitteisiin, joita kohti päästäksemme voimme tehdä töitä. Yleisesti näissä visioissa keskitytään muun muassa hyvinvointiin ja oikeudenmukaisuuteen. Kysessä on relationaalinen tulevaisuuden näkökulma – kun ihmisiltä Walesissa kysyttiin tulevaisuuden näkymistä, he käsittelevätkin esimerkiksi raskaan teollisuuden katoamista ja sen kautta tullutta muutosta. Voidakseen tarkastella tulevaisuutta tutkijan täytyy tiedostaa nykytilanne ja pohtia tavoitteita lähtötilanteen kautta. Sitä kautta hän voi keksiä, millä toimenpiteillä tavoitteisiin päästään.

Tässä olisi maantieteilijöille sopiva tutkimuksen kenttä. Ja kuten sanoin puheessanikin, tämä koskettaa koko maantieteenalaa – sekä ihmis- että luonnonmaantieteilijöitä. Mikäli lähdemme tähän, meillä on paljon annettavaa sosiaalisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta osaamisesta aina luonnonympäristön muutoksiin. On vaikea kuvitella toista tieteenalaa, joka pystyisi hahmottamaan näitä monitahoisia kysymyksiä samalla tavalla eri näkökulmista. Näkisin, että maantiede on avainasemassa holistisen kuvan hahmottamisessa.

Tällaisen tutkimuksen tavoitteena on tarjota vaihtoehtoisia tulevaisuudenskenaarioita sekä käynnistää keskustelua ja väitellä siitä, minkälai-

sen tulevaisuuden haluamme. Samalla tutkimuksen pitää kuitenkin antaa käsitys myös tämän hetken tilanteesta ja ratkaisuista, joita ihmisten täytyy nyt tehdä päästäkseen johonkin tavoitteeseen pidemmällä aikavälillä. Tällaiset tutkimushankkeet ja avaukset pohjustavat samalla monia muita keskusteluita tämänhetkisen yhteiskunnan toiminnasta ja haasteista. Samalla syntyy mahdollisuus kyseenalaistaa vallitsevia käsityksiä.

Tämä vie ajatukseni demokratiaan ja esimerkiksi Euroopan populististen puolueiden esittämään kritiikkiin siitä, että demokratia ei toimi ja nykyjärjestelmä ajaa liikaa yksittäisten puolueiden etuja. Mikä sinun näkemyksesi on tähän – uskotko vielä demokratiaan?

Uskon demokratian ihanteeseen, ja kritiikki sen rajoitteista on... Jospa lähestyisinkin kysymystä hieman eri kulmasta: Sanotaan että politiikka on agonistista ja rakentuu väittelyn pohjalta. Se ei liity pelkästään poliittisten puolueiden välillä käytävään keskusteluun, vaan laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja niiden pohjalta nouseviin väitteisiin. Tästä pääsemme tulevaisuusskenaarioiden kritiikkiin, jota haluan esittää: usein erilaisissa toimenpide-ehdotuksissa esitetään kerätyn aineiston pohjalta yksi näkökulma ja muu aineistossa ilmevä ”keskustelu” aiheesta jää piiloon, mikäli aineistoa ei käsitellä ja raportoida laajemmin. Mutta myös tuon keskustelun ja eri näkökulmien tarkastelulla on oma arvonsa. Niinpä meidän tulisi ottaa vastaan erilaiset näkökulmat ja diskurssit sen ohella, että yritämme yksinkertaistaa ja tiivistää asian muuttamaan tärkeimpään yleistyksen ja vaimentaa muut näkemykset, sillä keskustelun moninaisuuden kautta avautuu omanlaisensa demokratia.

Nähdäkseni tämänhetkisessä poliittisessa ja julkisessa keskustelussa – ja tästä puhutaan myös sosiaalisen median yhteydessä – ongelmana on se, että keskustelu vahvistaa ihmisen omia mielipiteitä ja erilaisten mielipiteiden olemassaolo ikään kuin haihtuu näkyvistä. Mielipiteitä ei kyseenalaisteta, mutta sinä et pääse myöskään kyseenalaistamaan muiden mielipiteitä.

Mielestäni meidän kriittisen maantieteen edustajien (*critical social geographers*) olisi myös hyvä miettiä tätä. Emme useinkaan osallistu yhteiskunnalliseen keskusteluun vaan tyydymme kritisoidaan sitä etäältä ja tavallaan invalidisoimme sen epäloogisuuteen tai perustelujen puuttumiseen tukeutuen. Siksi mikään ei muutu. Mielestäni meidän pitäisi osallistua keskusteluun avoimemmin ja löytää keinoja, jotka houkuttelevat osallistumaan ja nostavat progressiivisia näkökulmia esiin. Keskustelut ajautuvat tällä hetkellä helposti kaksina-

paiseen tilanteeseen, jossa keskustelussa on edustettuna kaksi täysin vastakkaista mielipidettä.

Maantieteellinen tutkimus tarjoaa paljon avauksia tähän – esimerkiksi Doreen Massey'n ajatus progressiivisesta paikantajusta (*progressive sence of place*) – mutta siitä huolimatta olemme huonoja käymään dialogia sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat täysin eri mieltä kuin me.

Uskotko pohjimmiltasi, että tutkimus ja erityisesti maantieteellinen tutkimus voi muuttaa maailmaa?

Muuttaa... Ehkä se voi enemminkin osallistua keskusteluun siitä mitä tulevaisuus voi olla sekä tarjota näkökulmia menneisyyden ja nykyhetken ymmärtämiseen. Tässä auttavat usein aivan yksinkertaiset asiat, kuten kartat, jotka esittelevät esimerkiksi kaupunkien muutosta. Yksikin tuollainen kuva voi tarjota keskusteluun enemmän sisältöä kuin tuhat sivua tekstiä. Maantieteilijät – lukuun ottamatta GIS-tutkijoita – tuppavat kuitenkin nähdäkseni nykyisin unohtamaan kartat, vaikka kartat ovat suurimmalle osalle se syy, miksi he ovat alkujaan kiinnostuneet maantieteestä. Esimerkiksi väitöskirjoissa karttoja näkee harvoin.

Meillä maantieteilijöillä on tietty osaamisprofiili ja holistinen näkemys, joiden kautta pystymme hahmottamaan maailmaa tietyllä tavalla. Olemme myös hyviä toimimaan poikkitieteellisissä tutkimusryhmissä – me tiedämme tarvitsevamme histo-

riotsijoita ymmärtääksemme menneisyyttä paremmin ja filosofeja ymmärtääksemme tulevaisuuden moraalia ja etiikkaa. Mielestäni maantieteilijöiden vahvuus on juuri tässä holistisessa ajattelussa ja kyvyssä yhdistää eri tieteenalojen tietoa.

Toinen näkökulma tähän on se, että tulevaisuuden näkymät ovat paikkasidonnaisia ja tulevaisuuden näkökulmia hahmotetaan alueiden näkökulmasta. Jos näin tosiaan on, kannattaa maantieteilijöiden vaalia tätä näkökulmaa. Tulevaisuudet eivät ole paikkattomia, vaan paikallisia visioita vaihtoehtoisista tulevaisuudennäkymistä määrättyllä alueella, territoriossa, tilassa tai mittakaavatasolla. Ja tämä on tieteenalamme ytimessä. Toki hallitsemme myös paikkojen välisten yhteyksien tarkastelun, eli meidän ei tarvitse sitoutua vain tiettyyn alueeseen, vaan voimme tutkia myös paikkojen välisiä verkostoja. No taidan nähdä maantiedettä kaikkialla!

Mutta eikö maantiede ole kaikkialla?

Kyllä, kyllä niin taitaa olla.

MERI NOROLA
Kaupunkitutkimusinstituutti,
Helsingin yliopisto